

ФІНАНСИ

УДК 355.6

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2022.49.54-59>

І. Марко, д-р екон. наук, проф.

marco.df.mo@gmail.com

ORCID ID 0000-0002-2590-3623

Центральний науково-дослідний інститут Збройних Сил України, Київ, Україна,

Є. Марко, канд. екон. наук, ст. наук. співроб.

marko.evgen@gmail.com,

ORCID ID 0000-0002-9165-8072

Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, Київ, Україна

**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ
В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ**

Розглянуто сучасний стан оборонно-промислового комплексу, особливості його реформування, вплив міжнародного співробітництва, європейської та євроатлантичної інтеграції на подальший розвиток оборонно-промислового комплексу України. Важливим показником забезпечення обороноздатності держави та її підготовки до оборони є стан оборонно-промислового комплексу. За сучасних умов оборонно-промисловий комплекс є не лише складовою національної безпеки та оборони держави, але й важливою галуззю національної економіки, де зосереджений значний виробничий, інтелектуальний та кадровий потенціал. Оборонний сектор економіки є стратегічним елементом, тому його розвиток потребує комплексного підходу та ефективного державного менеджменту. Оборонно-промисловий комплекс України і досі має ознаки пострадянської моделі, що спровокувало такі недоліки розвитку сектора, як слабкий рівень реагування на проблеми і виклики, незадовільний рівень забезпечення сил оборони України, надмірна залежність від фінансування з Державного бюджету, непрозорість оборонного сектора, низький рівень державного менеджменту. Важливим сучасним етапом розвитку оборонно-промислового комплексу України є його реформування, мета якого – трансформація оборонно-промислового комплексу України для ефективного задоволення потреб сил безпеки та оборони і сприяння розвитку економіки держави. Здійснити це можна за наявності політичної волі керівництва держави, а також завдяки посиленню міжнародної співпраці в межах європейської та євроатлантичної інтеграції. Зазначене має підвищити виробничий, науковий, економічний та експортний потенціал оборонно-промислового комплексу. Подальші дослідження будуть спрямовані на розробку рекомендацій щодо вдосконалення механізмів державного управління оборонно-промисловим комплексом в умовах європейської та євроатлантичної інтеграції, а також вивчення та обґрунтування напрямів залучення прямих іноземних інвестицій в оборонно-промисловий комплекс держави та формування шляхів підвищення експортного потенціалу оборонного сектора економіки.

Ключові слова: оборонно-промисловий комплекс, євроінтеграція, євроатлантична інтеграція, реформування, Укроборонпром, державне управління, міжнародне співробітництво.

Постановка проблеми. Важливим показником забезпечення обороноздатності держави та її підготовки до оборони є стан її оборонно-промислового комплексу. За сучасних умов він є не лише складовою національної безпеки та оборони держави, але й важливою галуззю національної економіки, де зосереджений значний виробничий, інтелектуальний та кадровий потенціал. Оборонно-промисловий комплекс є локомотивом наукових і технічних досягнень та інноваційних розробок. Підприємства оборонно-промислового комплексу за умови їх належного функціонування створюють також значний експортний потенціал, забезпечуючи надходження іноземної валюти до Державного бюджету України.

Зважаючи на той факт, що оборонний сектор економіки стратегічний, його розвиток потребує комплексного підходу та ефективного державного менеджменту. З одного боку, показником ефективності розвитку галузі є повне забезпечення внутрішніх військових потреб, постійне поновлення виробничих фондів, належне державне фінансування виробництва продукції, наукових розробок та оборонне замовлення, з іншого, – забезпечення конкурентоспроможності продукції сектора та його успішне позиціонування на зовнішніх ринках.

Тенденції розвитку оборонно-промислового комплексу провідних країн світу свідчать про суттєву зміну підходів до управління виробництвом продукції, зростання рівня матеріальних, інтелектуальних та фінансових ресурсів, істотне зростання інновацій та використання сучасних цифрових технологій. Це дозволяє здійснювати належне оснащення власних збройних сил сучасни-

ми високоточними зразками озброєння, бути конкурентними гравцями на зовнішніх ринках оборонно-промислової продукції. Водночас дослідження функціонування оборонно-промислового комплексу України, що має на достатньому рівні оснащувати вітчизняне військо, показує, що наразі технічну основу ЗСУ становлять озброєння, військова техніка та боєприпаси, що залишилися в державі після розпаду Радянського Союзу [21, с. 29-30]. Рівень витрат на оборону та оборонно-промисловий комплекс є одним із ключових показників забезпечення обороноздатності держави. До прикладу, станом на 2021 рік військовий бюджет Франції становить 50,1 млрд дол. (1,4 трлн грн), Німеччини – 49,3 млрд дол. (1,2 трлн грн), військовий бюджет Великої Британії становить 58,9 млрд дол. (1,6 трлн грн), військовий бюджет Польщі – 11,9 млрд дол. (321,2 млрд грн) [17, с. 82-83]. Військовий бюджет України становить – 4,2 млрд дол. США (117 млрд грн) [3]. У свою чергу, західні експерти та спеціалісти зазначають, що для того, аби утримувати бойовий потенціал на рівні таких країн, як: ФРН, Велика Британія, Франція, Україні потрібен рівень оборонних затрат не менше 10 млрд дол. США в рік [15, с. 240].

Таким чином, питання розвитку та реформування оборонно-промислового комплексу України на сьогодні стоїть досить гостро. Модернізація досліджуваного сектора є однією з ключових у загальній трансформації економіки держави на сучасних ринкових засадах та механізмах. Модернізація галузі покликана подолати суттєві проблеми оборонно-промислового сектора, підвищити

науково-технологічний і виробничий потенціал, забезпечити експортний та інвестиційний потенціал сектора.

Важливе місце в забезпеченні соціального та економічного розвитку України, зміцненні її військового потенціалу посідає міжнародне співробітництво, європейські та євроатлантичні інтеграційні прагнення нашої держави. Сучасні глобалізаційні та інтеграційні процеси у світі створюють принципово нові умови функціонування як міжнародних економічних відносин, так і військового партнерства. Події 2014 року, анексія АР Крим та ведення гібридної війни РФ проти України значною мірою підтвердили курс України на європейську та євроатлантичну інтеграцію як одного з важливих чинників забезпечення незалежності та територіальної цілісності України. Враховуючи успішний зарубіжний досвід розвитку оборонно-промислового комплексу, поглиблення інтеграційних процесів та міжнародного співробітництва України з ЄС та НАТО, реалізація спільних проєктів дозволять здійснити позитивні перетворення як в оборонному секторі, так і в інших сферах суспільного розвитку. Угода Про Асоціацію України з Європейським Союзом, угоди про співробітництво у воєнній сфері з НАТО є шансом для України для якісних змін в оборонній сфері та вирішенні основних завдань національної безпеки та оборони.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні справжнім науковим викликом для вітчизняних вчених стало питання забезпечення національної безпеки і оборони України в умовах обмежених воєнних ресурсів та динамічного воєнно-політичного середовища. Більшість вчених і військових експертів вважають, що головним завданням в оборонній сфері є реформування системи управління оборонно-промисловим комплексом, його модернізацію, структурна перебудова, бюджетне фінансування високотехнологічних галузей, корпоратизація сектора – перехід на діяльність в ринковому середовищі. Більшість вчених категорично підтримують і поглиблення міжнародного співробітництва як одного з чинників модернізації вітчизняного оборонно-промислового комплексу.

Дослідження особливостей розвитку оборонно-промислового сектора є науковим доробком ряду вітчизняних вчених, серед яких: О. Балуєва, О. Воловича, Я. Глушенко, В. Горбулін, О. Сальнікова, О. Скиба, Г. Ситник, І. Ткач, О. Усаченко, І. Чеканова, І. Чепков та багато інших. Такі автори, як Бойцун, Г. Канєвський, О. Лисенко, М. Сухан, О. Уруський, Д. Яблонівський одним із предметів дослідження обрали особливості діяльності та реформування державного концерну Укроборонпром як головного суб'єкта функціонування оборонно-промислового комплексу держави. Ряд авторів досліджували особливості міжнародного співробітництва України у військово-технічній та оборонній сферах, серед яких: Н. Аванесова, І. Авдошин, І. Беззуб, Л. Зіняк, А. Лухтан та інші. Науковці Т. Грачевська, С. Ліпкевич, С. Поляков, І. Ханін, А. Шевцов та інші більш предметно досліджували співробітництво України з міжнародними організаціями як чинник розвитку оборонно-промислового комплексу України.

Досліджувана проблематика має значний науковий доробок, визначено зовнішньо-політичний курс держави та урядових ініціатив щодо реформування оборонної сфери, постала необхідність детальнішого дослідження особливостей розвитку оборонно-промислового комплексу України в умовах інтеграційних процесів.

Мета статті. Дослідження сучасного стану та перспектив розвитку оборонно-промислового комплексу в умовах європейської та євроатлантичної інтеграції України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оборонно-промисловий комплекс представляє собою сукупність науково-дослідних, випробувальних організацій і виробничих підприємств, які виконують розробку, виробництво і постановку на озброєння військової та спеціальної техніки, спорядження, боєприпасів як для ЗС України, так і на експорт [7]. За 30 років Незалежності України оборонно-промисловий комплекс набув ознак пострадянської моделі, що спровокувало такі сучасні недоліки розвитку сектора, як слабкий рівень реагування на проблеми і виклики, незадовільний рівень забезпечення сил оборони України, надмірна залежність від фінансування з Державного бюджету, непрозорість оборонного сектора, низький рівень державного менеджменту. Зараз в Україні в структурі оборонно-промислового комплексу нараховується близько 300 підприємств, де працюють більше 250 тис. осіб. Значна частина цих підприємств перебуває в державній власності, значною мірою залежить від можливостей бюджетного фінансування, багато підприємств збиткові [16]. Ситуація з експортним потенціалом оборонного сектора значною мірою ускладнилася через військово-політичну та економічну ситуацію, що виникла внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України. Уряд України був змушений прийняти рішення про заборону військово-технічного співробітництва з РФ, яка до подій 2014 року була основним замовником українських товарів військового призначення та подвійного використання за кордоном [16].

Сучасний стан оборонно-промислового комплексу України характеризується значною залежністю від внутрішніх факторів та зовнішніх чинників. Серед внутрішніх факторів, що впливають на розвиток оборонно-промислового комплексу держави слід виділити:

- малоефективна система управління, низький рівень інноваційної активності;
- наявність адміністративного примусу, залежність від державного бюджетного субсидювання, низький рівень науково-технічної, виробничої та економічної самодостатності підприємств оборонно-промислового комплексу;
- застаріле обладнання та технології виробництва, що не відповідають сучасному рівню, технологічне відставання, що знижує конкурентоздатність оборонного сектора;
- складність із забезпеченням кваліфікованими робітничими кадрами, руйнація системи професійно-технічного навчання;
- недостатній рівень оснащення та переозброєння ЗСУ, інших складових сил оборони новітніми зразками озброєння та військової техніки, звідси – низький рівень державного оборонного замовлення, бюджетного фінансування та залучення інвестицій в оборонний сектор економіки;
- недосконалість оборонного планування, зокрема, визначення потреб в озброєнні, військовій і спеціальній техніці та формування планів закупівель для сил сектора безпеки та оборони;
- відсутність державної підтримки та фінансування розвитку критичних технологій у сфері оборонно-

промислового комплексу України, державної політики стимулювання інноваційного розвитку оборонно-промислового комплексу;

- недооцінка впливу експортного потенціалу підприємств, що виробляють виробників озброєння, військову та спеціальну техніку на їхній фінансово-економічний стан та відсутність державної підтримки підприємств, продукція яких має значний експортний потенціал;

- недостатній рівень міжнародного військово-технічного співробітництва з метою залучення міжнародних компаній до інвестування в підприємства оборонно-промислового комплексу [12].

На розвиток оборонно-промислового комплексу України значною мірою впливають і зовнішні фактори, серед яких:

- глобалізаційні та інтеграційні процеси;
- стрімкий розвиток інформаційних, цифрових технологій, штучного інтелекту, широке впровадження інновацій;
- істотне зростання міжнародної конкуренції на світовому ринку озброєння, військової та спеціальної техніки;
- геополітичні чинники, загострення локальних чи регіональних конфліктів;
- дефіцит ресурсів, що призводить до збільшення собівартості продукції [12].

Саме тому одне з головних завдань держави в оборонній сфері – це реформування оборонно-промислового комплексу, підвищення його виробничого, наукового, економічного та експортного потенціалу, важливим фактором яких має стати як політична воля керівництва держави, так і посилення міжнародної співпраці в межах європейської та євроатлантичної інтеграції.

Важливим сучасним етапом розвитку оборонно-промислового комплексу України є його реформування. Мета такого реформування – трансформація оборонно-промислового комплексу України для ефективного задоволення потреб сил безпеки та оборони і сприяння розвитку економіки держави. Для досягнення мети реформування сектора Урядом України сформовані стратегічні цілі: реформування системи визначення потреб і закупівель озброєння та військової техніки для потреб оборони, забезпечення максимально можливої публічності процесу; забезпечення узгодженості військово-технічної та військово-промислової політик, зокрема при розробці і виготовленні сучасних зразків озброєння та військової техніки; державна підтримка підприємств, продукція яких має значний експортний потенціал; реформа державних підприємств оборонно-промислового комплексу, перехід до корпоративної моделі управління, створення механізмів залучення інвестицій у галузь; впровадження політики імпорто-заміщення та розвиток сучасних технологій при виробництві озброєння та військової техніки; посилення військово-технічного співробітництва з метою залучення міжнародних компаній до інвестування в підприємства оборонно-промислового комплексу тощо [16].

Наразі реформування оборонно-промислового комплексу має значну державну підтримку, зокрема, Указом Президента України введено в дію рішення РНБО України "Про Стратегію розвитку оборонно-промислового комплексу України" [12], що визначає пріоритетні напрями державної військово-промислової політики,

цілі реформи оборонно-промислового комплексу та очікувані результати їхнього досягнення з урахуванням актуальних воєнно-політичних загроз і викликів.

Важливим результатом реформування оборонно-промислового комплексу є структурна перебудова державного концерну Укроборонпром як головного в державі об'єднання багатопрофільних підприємств різних галузей оборонної промисловості України. Із прийняттям Закону України "Про особливості реформування підприємств оборонно-промислового комплексу державної форми власності" передбачається перетворення Державного концерну "Укроборонпром" на акціонерне товариство, державних унітарних підприємств, у тому числі, казенних підприємств, що входять до складу Державного концерну "Укроборонпром", – у господарські товариства з одночасним наділенням їх правом управління і розпорядження їхнім майном. На думку законодавців, ці ініціативи спрямовані на забезпечення обороноздатності, економічної безпеки і захисту інтересів держави [9].

Позитивним впливом на розвиток вітчизняного оборонно-промислового комплексу можна вважати істотне збільшення видатків з Державного бюджету на оборонну сферу. Зокрема, Указом Президента України підтримано рішення РНБО "Про пропозиції до проєкту Закону України "Про Державний бюджет України на 2022 рік" по статтях, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки і оборони України", згідно з якими в проєкті Закону України "Про Державний бюджет України на 2022 рік" доручено передбачити загальний фінансовий ресурс на забезпечення національної безпеки та оборони України в обсязі не менше 5,95 % валового внутрішнього продукту для сектора безпеки і оборони України, а саме, в обсязі не менше 319 437,7 млн грн [11]. Цей показник є рекордним військовим бюджетом для України за всі часи Незалежності.

Важливим каталізатором здійснення демократичних перетворень та реформ в Україні, у тому числі, і в оборонній сфері, є інтеграційні процеси України, міжнародне співробітництво, підтримка України світовим співтовариством, урядами країн, міжнародними політичними та фінансовими організаціями. Європейська та євроатлантична інтеграція є пріоритетом української влади. У 2018 р. Верховна Рада України офіційно визначила євроатлантичну інтеграцію зовнішньополітичним пріоритетом України і відповідні зміни стосовно європейського та євроатлантичного зовнішньополітичного курсу були внесені в Конституцію України [2]. Європейська та євроатлантична інтеграція – це процес впровадження європейських та світових норм в українське законодавство. Таке впровадження має забезпечити: стабільну економіку, правову державу, чисте довкілля, якість харчових продуктів, соціальну захищеність громадян, високий рівень життя та відсутність корупції [4].

Таким чином, євроатлантичні інтеграційні процеси України створюють подальший поступ України щодо успішного проведення реформ та забезпечення гідного соціального та економічного розвитку. Угода про асоціацію України з Європейським Союзом та двосторонні угоди з НАТО, зокрема, подання заявки щодо набуття Україною статусу партнера НАТО з розширеними можливостями створюють значне підґрунтя для розвитку оборонної сфери України, передусім оборонно-промислового комплексу.

Угода про асоціацію України з ЄС передбачає співробітництво у воєнно-політичній, військовій та військо-

во-технічній сферах. Наразі визначено чотири головні пріоритети в оборонній сфері в межах виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом: розширення формату діалогу з ЄС за воєнно-політичним, військово-технічним та військовим напрямками; посилення практичного співробітництва з ЄС у межах спільної політики безпеки та оборони (залучення сил і засобів ЗСУ до міжнародних операцій з підтримання миру і безпеки під проводом ЄС та бойових тактичних груп ЄС); участь в ініціативі ЄС "Східне партнерство"; розвиток співпраці з Європейським оборонним агентством (EOA), залучення до проєктів програми Постійного структурованого співробітництва у сфері безпеки і оборони (PESCO). Одним із головних пріоритетів такої взаємодії є саме розвиток співпраці з Європейським оборонним агентством (EOA), залучення до проєктів програми Постійного структурованого співробітництва у сфері безпеки та оборони (PESCO) [20]. Співпраця передбачає реалізацію спільних проєктів у сфері оборонно-промислового комплексу, пов'язаних зі спільним виробництвом зброї, військового спорядження та матеріалів чи торгівлею ними, дослідженнями, розробкою та виробництвом, необхідними як для цілей оборони України, так і для експортних цілей, за умови, що такі заходи не завдають шкоди партнерам [5, с. 56].

На сьогодні значну увагу щодо розвитку оборонно-промислового комплексу України приділяє НАТО. Вищим керівництвом Північноатлантичного альянсу підписано двосторонні договори з українською стороною з огляду на поступове підвищення рівня дієздатності та новаторського підходу української оборонної промисловості. Наразі визначено доцільність співпраці України та НАТО в Конференції національних директорів озброєнь НАТО (CNAD). Місія Конференції та різниця її підгруп полягає в тому, щоб забезпечити багатонаціональну співпрацю в галузі забезпечення сумісних оборонних та військово-технічних спроможностей. Це дозволить активізувати співпрацю оборонно-промислового комплексу України з оборонно-промисловими комплексами країн-членів НАТО [8].

Співпраця з НАТО в контексті реформування оборонно-промислового комплексу вперше в історії України дозволила провести огляд оборонно-промислового комплексу, що дозволило не лише здійснити оцінку стану і спроможностей вітчизняного оборонного комплексу, але й окреслити основні напрями його розвитку. Наразі офіційна позиція НАТО щодо реформування оборонно-промислового комплексу полягає в здійсненні заходів щодо корпоратизації підприємств оборонно-промислового комплексу, реформуванні системи оборонних закупівель, створенні механізмів залучення інвестицій у галузь, а також поглиблення військово-технічного співробітництва з країнами-партнерами. Україна та НАТО схвалили програму робіт та план заходів з оборонно-технічного співробітництва на 2021 та 2022 роки, де передбачено ряд заходів щодо реформування оборонної промисловості України [18].

Загалом основними напрямками співробітництва України та НАТО є: посилення обороноздатності та нарощення оперативних спроможностей ЗСУ; досягнення ЗСУ військових критеріїв, необхідних для членства в НАТО, включно з підвищенням їхньої взаємосумісності зі збройними силами держав Альянсу; сприяння реформуванню та професіоналізації ЗСУ, впровадження у їхню діяльність кращих військових стандартів, практик і

процедур; забезпечення участі ЗСУ в операціях з підтримання миру та безпеки під проводом Альянсу, залучення визначених сил до Сил реагування НАТО; підтримка військової діяльності Альянсу на південно-східному фланзі НАТО, включно з участю в елементах оборони і стримування Альянсу [19].

Поступове реформування оборонно-промислового комплексу України, зокрема корпоратизація Укроборонпрому, уже зараз дає змогу свідчити про перехід галузі на ринкові відносини і залучення інвестицій. Зокрема, станом на початок 2021 р. державним концерном Укроборонпром розпочато співпрацю з канадськими інвесторами щодо будівництва в Україні патронного заводу, що є вкрай актуальним та фоні гострого дефіциту боєприпасів, який відчувається в ЗСУ [6]. Країни ЄС та НАТО готові й надалі вкладати інвестиції в оборонну промисловість, оскільки в процесах свого реформування оборонно-промисловий комплекс не лише стає прозорим і діє на ринкових засадах, але і поступово наближається до стандартів ЄС та НАТО. Багато в чому саме міжнародна співпраця та інтеграційні процеси сприяли поступу вітчизняного оборонно-промислового комплексу.

Висновки. Тривалі роки з моменту проголошення Незалежності України оборонно-промисловий комплекс розвивався за пострадянською моделлю – надмірним рівнем бюджетного фінансування, низькою ефективністю державного менеджменту, невідповідністю між потребами армії та виробничими показниками оборонно-промислового комплексу, відсутністю ринкових засад розвитку, низьким рівнем конкурентоспроможності та експортного потенціалу. Системне та комплексне реформування оборонно-промислового комплексу дозволило докорінно змінити підхід до управління цим важливим сектором економіки. Провідну роль у цих процесах відіграли процеси європейської та євроатлантичної інтеграції, міжнародні угоди та зобов'язання з країнами ЄС та НАТО. Це дозволило поступово наближати стандарти діяльності оборонного комплексу до стандартів ЄС та НАТО, вирішити дисбаланс між потребами ЗСУ та обсягами виробництва оборонно-промислового комплексу, перевести діяльність оборонно-промислового комплексу в публічну площину, запровадити ринкові механізми та належне управління, відкрити доступ до іноземних інвестицій та сприяти експортному потенціалу.

Напрями подальших досліджень. Подальші дослідження будуть спрямовані на:

- подальше дослідження особливостей реформування оборонно-промислового комплексу України;
- проведення подальшого аналізу умов та факторів, що впливають на розвиток оборонно-промислового комплексу України;
- розроблення рекомендацій щодо вдосконалення механізмів державного управління оборонно-промисловим комплексом в умовах європейської та євроатлантичної інтеграції, а також пропозицій щодо посилення міжнародного партнерства у військово-технічній сфері;
- вивчення та обґрунтування напрямів залучення прямих іноземних інвестицій в оборонно-промисловий комплекс держави та формування шляхів підвищення експортного потенціалу оборонного сектора економіки.

Список використаної літератури

1. Базуєва О. Стан та передумови відродження оборонно-промислового комплексу України. *Інвестиції: практика та досвід*, 2017. № 15. С. 74-75.

2. Верховна Рада підтримала зміни до Конституції щодо інтеграції України в ЄС та НАТО. *Євроінтеграційний портал*. URL : <https://eu-ua.kmu.gov.ua/novyny/verhovna-rada-pidtrymala-zminy-do-konstytuciyi-shchodo-integraciyi-ukrayiny-v-yes-ta-nato> (дата звернення 15.10.2021).
3. Військовий бюджет України. *Ukrainian Military Pages*. URL : <https://www.ukrmilitary.com/2020/12/budget2021.html> (дата звернення 15.10.2021).
4. Європейська та євроатлантична інтеграція. *Міністерство соціальної політики України*. URL : <https://www.msp.gov.ua/timeline/evropeyska-ta-evroatlantichna-integraciya.html> (дата звернення 25.09.2021).
5. Зіняк Л. Співробітництво України та ЄС у військовій сфері на сучасному етапі. *Євроатлантична інтеграція України: свідомий вибір моделі безпеки* : зб. наук. ст. за мат-ми III Харків. Міжнар.-прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М.В. Яновського і В.С. Семенова, м. Харків, 3 лист. 2017 р. У 2 ч. Харків, 2017. Ч. 1. С. 56
6. Інвестори з Канади планують створити патронний завод в Україні. *Укрінформ*. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3265369-investori-z-kanadi-planuut-stvoriti-patronnij-zavod-v-ukraini-gusev.html> (дата звернення 25.09.2021).
7. Оборонно-промисловий комплекс : юрид. енциклопедія. У 6 т. / ред. кол. Ю.С. Шемшученко та ін. Київ : Укр. енциклопедія ім. М.П. Бажана, 2002. Т. 4. 720 с.
8. Підтримка України Альянсом є дійсно результативною. *Міністерство оборони України*. URL : <https://www.mil.gov.ua/ministry/zmi-pro-nas/2020/02/07/pidtrimka-ukraini-alyansom-e-dijsno-rezultativnoyu/> (дата звернення 24.09.2021).
9. Про особливості реформування підприємств оборонно-промислового комплексу державної форми власності : Закон України. Інформ. управління апарату ВР України. URL : <https://www.rada.gov.ua/news/Povidomlennya/212264.html> (дата звернення 15.10.2021).
10. Про заходи щодо підвищення ефективності діяльності оборонно-промислового комплексу України : Указ Президента України від 28.12.2010 р. № 1245. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1245/2010#Text> (дата звернення 15.10.2021).
11. Про пропозиції до проекту Закону України "Про Державний бюджет України на 2022 рік" по статтях, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки і оборони України : рішення Ради нац. безпеки і оборони України від 17 вересня 2021 року : Указ Президента України від 20 вересня 2021 року № 477. *Президент України: офіційне інтернет-представництво*. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/4772021-40141> (дата звернення 15.10.2021).
12. Про Стратегію розвитку оборонно-промислового комплексу України : Указ Президента України від 20.08.2021 р. № 372. *Президент України. Офіц. інтернет-представництво*. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/3722021-39733> (дата звернення 15.10.2021).
13. Про утворення Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості України : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.07.2020 р. № 624. *Урядовий портал*. URL : <https://www.kmu.gov.ua/pras/pro-utvorennya-ministerstva-z-pitan-strategichnih-galuzej-promislovosti-220720> (дата звернення 15.10.2021).
14. Промисловість України: тенденції, проблеми, перспективи : монографія / Н.В. Тарасова, Л.П. Клименко, В.М. Емельянов та ін. Миколаїв : вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2011. С. 279.
15. Роговенко Д.С., Роговенко Д.А. Зарубіжний досвід правового регулювання фінансового забезпечення військової сфери. *Економіка і праця*, 2014. № 24. С. 240.
16. Розвиток оборонно-промислового комплексу. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL : <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/ekonomichne-zrostannya/rozvitok-oboronno-promislovogo-kompleksu> (дата звернення 15.10.2021).
17. Скиба О., Глущенко Я. Компаративний аналіз витрат на оборонно-промисловий комплекс України та країн Східної та Центральної Європи. *Причорноморські економічні студії*, 2020. № 59-61. С. 82-83.
18. Співпраця Україна–НАТО: відбулося 29-те засідання Спільної робочої групи Україна–НАТО з оборонно-технічного співробітництва. *Міністерство економіки України*. URL : <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&isSpecial=True&id=e8220c24-1a6e-43b1-b11b-47dd7a5781ba&title=SpivpratsiaUkrainanato-Vidbulosia29-teZasidanniaSpilnoiRobochoiGrupiUkrainanatoZOboronnotekhnichnogoSpivrobitnitstva> (дата звернення 05.09.2021).
19. Співробітництво Україна–НАТО у військовій сфері. Місія України при НАТО. URL : <https://nato.mfa.gov.ua/ukrayina-ta-nato/spivrobitnitstvo-ukrayina-nato-u-vijskovij-sferi> (дата звернення 24.09.2021).
20. Співробітництво України з ЄС у воєнно-політичній, військовій та військово-технічній сферах. *Представництво України при Європейському Союзі*. URL : <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/spivpracya-ukrayina-yes-u-sferi-zovnishnnoi-politiki-i-bezpeki/spivpracya-ukrayina-yes-u-ramkah-spilnoi-politiki-bezpeki-i-oboroni> (дата звернення 03.10.2021).
21. Чеканова І., Ткач І. Економічні аспекти структурної перебудови оборонно-промислового комплексу України. *Науково-технічна інформація*, 2013. № 3. С. 29-30.

References

1. Bazueva O. Status and preconditions for the revival of the defense-industrial complex of Ukraine. Investments: practice and experience. 2017. №15. Pp. 74-75. [in Ukrainian].
2. The Verkhovna Rada supported the amendments to the Constitution on Ukraine's integration into the EU and NATO. European integration portal: Retrieved from <https://eu-ua.kmu.gov.ua/novyny/verhovna-rada-pidtrymala-zminy-do-konstytuciyi-shchodo-integraciyi-ukrayiny-v-yes-ta-nato>.
3. *Ukrainian Military Pages*: Retrieved from <https://www.ukrmilitary.com/2020/12/budget2021.html>.
4. European and Euro-Atlantic integration. Ministry of Social Policy of Ukraine: Retrieved from <https://www.msp.gov.ua/timeline/evropeyska-ta-evroatlantichna-integraciya.html>.
5. Zinyak L. Cooperation between Ukraine and the EU in the military sphere at the present stage. Euro-Atlantic integration of Ukraine: conscious choice of security model: coll. Science. Art. according to the materials of III Kharkiv. international law readings, dedicated. in memory of prof. M.V. Yanovsky and V.S. Semenov, Kharkiv, November 3. 2017: Part 1. P. 56 [in Ukrainian].
6. Investors from Canada plan to create a cartridge factory in Ukraine. Ukrinform: Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3265369-investori-z-kanadi-planuut-stvoriti-patronnij-zavod-v-ukraini-gusev.html>.
7. Defense-industrial complex. Legal encyclopedia: [y 6 т.] / count Yu. S. Shemshuchenko and others. Kyiv: Ukrainian encyclopedia named after MP Bazhana, 2002. Т. 4. 720 p. [in Ukrainian].
8. Ukraine's support for the Alliance is truly effective. Ministry of Defense of Ukraine: Retrieved from <https://www.mil.gov.ua/ministry/zmi-pro-nas/2020/02/07/pidtrimka-ukraini-alyansom-e-dijsno-rezultativnoyu/>.
9. Law of Ukraine "On the peculiarities of reforming the enterprises of the defense-industrial complex of state ownership." Information Department of the Verkhovna Rada of Ukraine. Retrieved from <https://www.rada.gov.ua/news/Povidomlennya/212264.html>
10. On measures to increase the efficiency of the defense-industrial complex of Ukraine: Decree of the President of Ukraine of 28.12.2010 №1245. Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation of Ukraine: Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1245/2010#Text>.
11. On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of September 17, 2021 "On proposals to the draft Law of Ukraine" On the State Budget of Ukraine for 2022 "on articles related to national security and defense of Ukraine": Decree of the President of Ukraine September 20, 2021 № 477. President of Ukraine: official online representation: Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/4772021-40141>.
12. On the Strategy of development of the defense-industrial complex of Ukraine: Decree of the President of Ukraine of 20.08.2021 №372. President of Ukraine. Retrieved from URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3722021-39733>.
13. On the establishment of the Ministry of Strategic Industries of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 22.07.2020 № 624. Government portal: Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/pras/pro-utvorennya-ministerstva-z-pitan-strategichnih-galuzej-promislovosti-220720>.
14. Industry of Ukraine: trends, problems, prospects: monograph / N.V. Tarasova, L.P. Klimenko, V.M. Emelyanov and others. Mykolaiv: BSU Publishing House named after Petra Mogili, 2011. 320 p. [in Ukrainian].
15. Rogovenko D.S., Rogovenko D.A. Foreign experience of legal regulation of financial support of the military sphere. Economics and law. 2014. №24. S. 240. [in Ukrainian].
16. Development of the defense-industrial complex. Government portal. The only web portal of the executive authorities of Ukraine: Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/ekonomichne-zrostannya/rozvitok-oboronno-promislovogo-kompleksu>.
17. Skyba O., Glushchenko J. Comparative analysis of costs for the defense industry of Ukraine and Eastern and Central Europe. Black Sea Economic Studies. 2020. №59-1. Pp. 82-83. [in Ukrainian].
18. NATO-Ukraine Cooperation: The 29th meeting of the NATO-Ukraine Joint Working Group on Defense and Technical Cooperation took place. Ministry of Economy of Ukraine: Retrieved from <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&isSpecial=True&id=e8220c24-1a6e-43b1-b11b-47dd7a5781ba&title=SpivpratsiaUkrainanato-Vidbulosia29-teZasidanniaSpilnoiRobochoiGrupiUkrainanatoZOboronnotekhnichnogoSpivrobitnitstva>
19. NATO-Ukraine military cooperation. Mission of Ukraine to NATO: Retrieved from: <https://nato.mfa.gov.ua/ukrayina-ta-nato/spivrobitnitstvo-ukrayina-nato-u-vijskovij-sferi>.
20. Cooperation of Ukraine with the EU in the military-political, military and military-technical spheres. Representation of Ukraine to the European Union: Retrieved from: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/spivpracya-ukrayina-yes-u-sferi-zovnishnnoi-politiki-i-bezpeki/spivpracya-ukrayina-yes-u-ramkah-spilnoi-politiki-bezpeki-i-oboroni>.
21. Chekanova I., Tkach I. Economic aspects of structural adjustment of the defense-industrial complex of Ukraine. Scientific and technical information. 2013. № 3. Pp. 29-30. [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 05.01.22

I. Marko, Dr of Economic Sci., Prof.
marco.df.mo@gmail.com
ORCID ID 0000-0002-2590-3623
Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine, Kyiv, Ukraine,
Ye. Marko, PhD in Economic Sci., Senior Research Fellow,
marko.evgen@gmail.com
ORCID ID 0000-0002-9165-8072
The National Defence University of Ukraine named after Ivan Chernyakhovskiy, Kyiv, Ukraine

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE DEFENSE INDUSTRY IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN AND EURO-ATLANTIC INTEGRATION OF UKRAINE

The article considers the current state of the defense-industrial complex, features of its reform, the impact of international cooperation, European and Euro-Atlantic integration on the further development of the defense-industrial complex of Ukraine. An important indicator of ensuring the defense capability of the state and its preparation for defense is the state of the defense-industrial complex. In modern conditions, the defense-industrial complex is not only a component of the national security and defense of the state, but also an important sector of the national economy, where significant production, intellectual and human resources are concentrated. The defense sector of the economy is a strategic element, therefore its development requires an integrated approach and effective public administration. The defense-industrial complex of Ukraine still has signs of a post-Soviet model, which reactive such shortcomings in the development of the sector as a weak level of response to problems and challenges, an unsatisfactory level of support for the defense forces of Ukraine, excessive dependence on funding from the State budget, non-transparency of the defense sector, low level of state management. An important modern stage in the development of the defense-industrial complex of Ukraine is its reform. The purpose of this reform is to transform the defense-industrial complex of Ukraine to effectively meet the needs of the security and defense forces and to promote the development of the state's economy. This can be done with the political will of the state leadership, as well as through the strengthening of international cooperation within the framework of European and Euro-Atlantic integration. This should increase the production, scientific, economic and export potential of the defense-industrial complex. Further research will be aimed at developing recommendations for improving the mechanisms of public administration of the defense-industrial complex in the context of European and Euro-Atlantic integration, as well as studying and substantiating the directions of attracting foreign direct investment in the defense-industrial complex of the state and creating ways to increase the export potential of the defense sector of the economy.

Keywords: defense-industrial complex, European integration, Euro-Atlantic integration, reform, Ukroboronprom, public administration, international cooperation.